

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1937 kl. 1 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 angående åstadkommande av lärlingsbestämmelser för handeln och utökad lärlingsutbildning för industrien.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 289, har herr Åqvist m. fl. hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en grundlig och allsidig utredning om *Motionen.*

1) möjligheterna av att få till stånd lärlingsbestämmelser för handeln, alltså vad för handelsyrkets utövande är nödvändigt, tillräckligt och önskvärt, och riktlinjer för lärlingsskolor för handeln;

2) utökad lärlingsutbildning för industrien, så att i varje fall under depressionstider ungdomsarbetskraften så beredes, att under högkonjunktur icke brist på arbetskraft för denna uppstår.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från kommerskollegium, som i sin tur hört handelskamrarna i riket, samt från skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och statens arbetslöshetskommission, varjämte utskottet berett Sveriges köpmannaförbund, svenska kontoristförbundet, kooperativa förbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, Sveriges industriförbund och svenska arbetsgivareföreningen tillfälle att yttra sig i ämnet. *Yttranden.*

I det följande skall utskottet lämna en sammanfattning av innehållet i de avgivna yttrandena.

1. Kommerskollegium.

Tidigare förefintliga brister beträffande handelns yrkesutbildning torde numera i stor utsträckning hava avhjälpats, bl. a. genom tillkomsten av de statsunderstödda yrkesinriktade ungdomsskolorna och den utbildningsverksamhet, som bedrivs av Sveriges köpmannaförbund och kooperativa förbundet. Svårare hade det varit att ordna en rationell yrkesutbildning inom industrien, särskilt den praktiska sidan av denna utbildning. Med hänsyn till det nära sambandet mellan den aktuella utbildningsfrågan inom industrien och motsvarande förhållanden inom

hantverket syntes det naturligast, att en utredning i ämnet rörande såväl hantverk som industri verkställes i ett sammanhang. Ehuru tveksamt beträffande behovet av utredning i fråga om handeln hade collegium intet att erinra mot en utredning även i detta hänseende.

a) *Stockholms handelskammare*: Frågan om yrkesutbildning för handeln borde behandlas fristående från motsvarande spörsmål inom andra grenar av näringslivet. Ökad yrkesutbildning för handeln vore önskvärd, speciellt för dem, som vilja ägna sig åt detaljhandel. Däremot tvivlar handelskammaren på lämpligheten av att genom en lärlingslag reglera den praktiska utbildning, som inom handeln bättre meddelas av dess utövare på egen hand.

b) *Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län*: Tillstyrker varmt.

c) *Västergötlands och Norra Hallands handelskammare* är tveksam men vill ej avstyrka en utredning enligt motionens riktlinjer. De ungdomsskolor, som inrättades på grund av 1918 års riksdagsbeslut, hade ej motsvarat förväntningarna, dock mera på grund av lärlingarnas anställnings- och avlöningsförhållanden, vilka ofta hindrade samtidigt arbete i skola och i yrket självt. Teoretisk undervisning i handel o. dyl. torde knappast lämna tillfredsställande resultat, om den ej kunde baseras på praktiska erfarenheter. Kunde ej praktik och teori inlämnas samtidigt, borde praktiken hellre gå före teorien.

d) *Gotlands handelskammare* ansluter sig till motionen.

e) *Handelskammaren i Karlstad*: Om en effektiv och på bestämda yrken inriktad lärlingsutbildning stode ungdomen till buds under de för egentligt yrkesarbete mindre värdefulla men för utbildning så mycket mera tacksamma åren efter avslutad skolgång, skulle ungdomen under denna utbildning få en ovärderlig ledning i sitt val av yrke. Utbildningen inom industrien torde för närvarande vara mest behövlig.

f) *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* tillstyrker från pappersmasseindustriens synpunkt huvudsakligen beträffande de arbetargrupper, som syssla med verkstads- och reparationsarbeten. Gällande arbetsavtal hindrade den anpassning av lönen för lärlingar över 18 års ålder, vilken måste göras under utbildningstiden.

g) *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare*: Lärlingsbestämmelser för handeln (spec. detaljhandeln) vore önskvärda. Industrien anses av handelskammaren principiellt böra själv i huvudsak tillgodose det stegrade behovet av eget yrkesutbildat folk. Här borde dock med hänsyn till vikten att under arbetslöshet bereda ungdomen ökade utbildningsmöjligheter en utredning komma till stånd. I fråga om jordbruket syntes lantmannaskolor o. dyl. fortfarande vara mest ägnade att meddela erforderlig fackutbildning.

h) *Östergötlands och Södermanlands handelskammare* erinrar om

den kommunalt understödda lärlingsutbildning, som finnes i vissa städer, exempelvis Eskilstuna (metallindustri) och Norrköping (textilindustri). Emellertid vore det på grund av yrkenas mångfald och olikhet omöjligt att anordna en lärlingsutbildning för handel och industri genom förmedling enbart av stat och kommun. Särskilt industrien måste själv ordna denna fråga, under aktiv medverkan likväl från det allmännas sida. Lärlingsbehovet borde först undersökas vid en eventuell utredning och organisationen sedan rättas därefter. Då frågan om yrkesundervisning vid yrkesskolor redan blivit utredd och resulterat i vissa förslag, borde detta spörsmål undantagas från utredning i anledning av motionen.

i) *Skånes handelskammare*: Beträffande lärlingsväsendet, vars lämplighet överhuvud ifrågasattes — med undantag möjligen beträffande det rena hantverket — så syntes densamma inom handeln böra överlämnas åt företagen själva och deras organisationer. I fråga om hantverket åter påginge utredning inom handelsdepartementet. Handelskammaren ville trots vissa betänkligheter mot en reglering på lagstiftningens väg av den praktiska lärlingsutbildningen inom handeln ej motsätta sig en utredning i frågan, som dock i varje fall borde anstå i avbidan på slutförandet av 1936 års hantverksakkunnigas uppdrag. Däremot förordas bättre offentlig yrkesundervisning. Sådan lämnades exempelvis på allt för få orter. Särskilt för industrien vore dylik synnerligen behövlig. En utredning borde undersöka lämpligheten även av en eventuell omläggning av nuvarande skolformer. Undervisningen borde kunna, liksom utomlands, delvis anknytas till arbetsplatserna, varigenom utbildningen bleve mera levande och kostnaderna nedbringades.

k) *Smålands och Blekinge handelskammare*: Lärlingsväsendet hade utvecklats under senare år mera inom de olika yrkena, mindre åter inom handelsnäringen. Beträffande undervisningen erinras om svenska köpmannaförbundets verksamhet på området. Förutom handelsyrkesskolor med kvällsundervisning finnes på flera platser i landet statsinspekterade detaljhandelskurser för affärsbiträden. Om skolöverstyrelsen vid pågående utredningar rörande handelsundervisningen byggde på köpmannaförbundets initiativ samt hantverksakkunniga komme att framlägga tidsenliga förslag till lärlingsutbildning för de s. k. yrkena, syntes något mera för närvarande ej böra åtgöras och nya utredningar förty ej erfordras. Handelskammaren hyser tvekan huruvida motionen borde föranleda någon åtgärd.

l) *Handelskammaren i Göteborg* avstyrker med hänsyn till handelsdifferentiering och svårigheten att tillgodose de olika kraven. Avsåge motionärernas förslag bibringande av endast elementär utbildning för handeln, vore en utredning härom onödig, då praxis och utredningar redan visat innehållet och den praktiskt möjliga omfattningen av den

undervisning, som borde och kunde meddelas. Undervisning utöver den rent elementära borde ej likriktas utan anpassas efter varje ort och dess behov.

2. *Skolöverstyrelsen*. Sedan den äldre lärlingslagstiftningen upphävts och den ursprungliga, verkligt yrkesutbildade arbetskraften börjat sina, vidtogos utredningar efter riksdagsbeslut år 1895 för åvägabringande av en grundligare yrkesutbildning. Förslag till lag angående vissa lärlingsavtal framlades år 1909 och senare men hade ej ännu lett till positiva resultat. Tidigare fanns endast »lägre teknisk yrkesskola» (söndags- och aftonskola), men efter 1918 års riksdagsbeslut jämväl statsunderstödd praktisk ungdomsundervisning i mera strängt yrkesinriktade lärlings- och yrkesskolor eller mot dessa i huvudsak svarande kurser. Från att tidigare hava varit huvudsakligen inriktad på kontorsarbete hade den kommunala yrkesskoleundervisningen numera föreskrivits skola omedelbart ansluta sig till det yrke eller verksamhetsområde, som dess lärjungar tillhöra. En planmässig anordning av den praktiska undervisningen vore en oundgänglig förutsättning härför. Förslag till lärlingslag framlades år 1923 i anslutning härtill, men ledde ej till något resultat på grund av olikheten i de uppfattningar, varåt de däröver hörda parterna gävo uttryck. På grund av medgivande av 1921 års riksdag upprättades emellertid kortare s. k. lärlingskurser. Dessa hade dock ej motsvarat det ändamål, lärlingsskolan avsåg att fylla. Andra kurser o. dyl. hade i stället kraftigt utvecklats, exempelvis vid de statsunderstödda kommunala anstalterna med heltidsläsning från 37 under budgetåret 1931/32 till 71 under budgetåret 1936/37. Högre folkskolor, praktiska mellanskolor och praktiska linjer vid realskolor syftade till samma mål, särskilt i fråga om handel. Verkstadsskolorna tenderade åt att bli fullständiga verkstadsskolor i stället för förberedande kurser. En mycket betydande del av yrkesrekryteringen måste tillgodoses genom anordnandet av lämplig utbildning hos företagare inom det praktiska livet, som arbetade på dess olika områden. Heltidsskolorna torde med nuvarande bestämmelser vara lämpliga, under förutsättning dock av nära kontakt med näringslivet. Utbildning under förvärvsarbete åter vore svårare att under nuvarande förhållanden tillfredsställande ordna. Emot en utredning i detta sistnämnda hänseende hade styrelsen intet att erinra. Styrelsen erinrar om förefintligheten av decentraliserade verkstadsskolor och butiksbiträdesskola, där eleverna utplacerats hos företag, vilka auktoriserats som lärare. Styrelsen hänvisar till sitt förslag av den 9 december 1936 med förslag till ny yrkesskolstadga. Någon vidare utredning beträffande skolorna för yrkesundervisning hade styrelsen för närvarande ej någon anledning att tillstyrka.

3. *Socialstyrelsen* framhåller vissa svårigheter vid realiserandet av motionärernas önskemål. Anstaltutbildning kunde endast i begränsad

omfattning ersätta sådan genom praktiskt arbete på vederbörande arbetsplats. För alla olika yrken kunde knappast utbildningsanstalter upprättas, hur behövliga de än kunde vara. Skolornas avstånd från elevernas hem skulle i de flesta fall vålla kostnader för dessa. En ordnad arbetsförmedling för ungdom betydde mycket för yrkesutbildningen och för orienteringen vid de ungas val av levnadsbana. Riktlinjer för en sådan gåvos år 1927 av socialstyrelsen tillsammans med vissa andra ämbetsverk. Med hänsyn till arbetsgivares och arbetstagares olika inställning syntes i fråga om lagligt ordnat lärlingsväsen en avvaktande ställning böra intagas. Beträffande hantverkets utbildningsfråga erinrar styrelsen om att 1936 års hantverkssakkunniga ännu ej slutfört sitt uppdrag. Detta omfattade även hela kompetens- och lärlingsproblemet för hantverket. Om ungdomsarbetslöshets-sakkunnigas arbete erinras även. Arbetslöshetsutredningen påpekade år 1935, att yrkesutbildning i första rummet måste äga rum under arbete inom näringslivet självt. Rådande avlöningsbestämmelser vållade härvidlag vissa olägenheter. Ett år 1935 avgivet betänkande av sakkunniga angående folkförsörjning och arbetsfred hade ock beaktat frågan om förbättrad lärlingsutbildning och föreslagit dess upptagande till granskning i samband med en eventuell reglering av kollektivavtalen (inom gjuterifacket hava sådana förhandlingar inletts). Socialstyrelsen ansågo det ej riktigt att till utgångspunkt för förmedlingsverksamhet och yrkesorientering taga ett sporadiskt, under högkonjunktur uppkommet behov av specialutbildad arbetskraft. Då hantverkssakkunnigas slutliga betänkande torde bliva av betydelse även för industriens lärlingsfråga, syntes det tveksamt, huruvida den begärda utredningen därutinnan kunde anses för närvarande påkallad. Beträffande handelsundervisningen torde man huvudsakligen böra lita till en vidare utbyggnad av nuvarande system med samverkan mellan skolmyndigheten och köpmän. Huruvida ett ingripande från statens sida härvidlag vore påkallat, undandroge sig styrelsens bedömande. Frågan om åvägabringande av lärlingsbestämmelser för handeln syntes vara avgjord i princip genom 1932 års riksdags avvisande hållning till frågan om kompetensvillkor för handelsutövning (förslag till lag om kringföringshandel m. m.). Vad slutligen anginge lärlingsutbildningen för jordbruket påpekas sociala jordutredningens uppdrag av år 1935 att utreda frågan om åtgärder för beredande av försörjningsmöjligheter på landsbygden för vissa till städer och samhällen inflyttade yrkeskunniga personer. I sitt betänkande hade utredningen framlagt vissa förslag till främjande av undervisningsverksamheten. Jordbrukets lönsamhet och avlöningsförhållanden vore avgörande för tillströmningen till denna näring. Anslutningen till särskilda kurser torde bliva ringa. 1936 års lantbruksundervisningskommitté hade i uppdrag att utreda möjligheten att bereda en betydande

del av den manliga och kvinnliga ungdom, som kommer att söka sitt uppehälle vid jordbruket, tillfälle att få yrkesutbildning.

4. *Statens arbetslöshetskommission*: De arbetslösa, som tidigare i arbetsläger o. s. v. undervisats i allmänbildande ämnen, fysisk träning i allmänhet samt i viss mån i viss speciell yrkeskunskap, hade numera i allmänhet erhållit anställning. I första hand gällde det numera att bereda möjlighet för ungdomar från arbetslöshetstyngda områden att erhålla yrkesbetonat arbete i andra landsdelar eller inom yrkesområdet, vari numera brist på arbetskraft råder.

5. *Sveriges köpmannaförbund* erinrar om sitt förslag till lärlingslag för detaljhandel. 1918 års lag medförde ej väntad effekt. Aftonkurser o. dyl. låge i regel på alltför allmänt plan och hade ej tillräckligt praktisk inställning, beroende bland annat av brist på i detaljhandeln praktiskt utbildade lärare. Undervisningen saknade ofta nödvändig anknytning till det praktiska yrkeslivet. Förbundets utbildningsarbete med kurser hade ständigt utvidgats. Vidare erinras om köpmannainstitutet, vars verksamhet började den 1/1 1937. Här uppställdes som grund för arbetet kompetenskrav för de tre olika huvudgrupperna av funktionärer, nämligen affärseleven (lärlingen), affärsbiträdet och köpmannen. Som basis för undervisningen toges förefintliga enskilda eventuellt kommunala undervisningsanstalter för handel och den vidare undervisningen delades i korrespondenskurser och instruktionskurser för olika branscher med mera skolmässig undervisning. Trots att utbildningsfrågan sålunda i viss mån hölle på att förberedande lösas, ville förbundet ej motsätta sig utredning av frågan om lärlingsbestämmelser för handelsyrket. Detaljhandelsundervisningen kunde ej anses hava följt med utvecklingen, och de affärsanställdas höjande vore ett socialt intresse. Förbundet hyser vissa betänkligheter mot s. k. decentraliserade handelskolor och skolundervisning utan praktisk erfarenhet som villkor för inträde. Vid eventuell utredning borde köpmannaförbundets erfarenheter och initiativ beaktas.

6. *Svenska kontoristförbundet* tillstyrker en utredning, som avser de anställda inom detaljhandeln och grosshandeln, bank- och försäkringsväsendet och närliggande områden samt förvaltningspersonalen inom industrien och omfattar följande frågor, nämligen reglering av förhållandena mellan arbetsgivarnas lärlingar, ordnandet av handelsundervisningen i vidsträcktaste bemärkelse och ordnandet av den lägre tekniska undervisningen. I främmande länder hade lärlingsproblemet uppmärksammas. Det kunde knappast ligga i samhällets intresse, att den yngre arbetskraften utnyttjas på sådant sätt, att de år, då receptiviteten är störst och då de praktiska och teoretiska kunskaperna i ett yrke i allmänhet inhämtas, ofta bortslösas. Springpojkeproblemet vore av största socialpolitiska och socialekonomiska räckvidd. Med kontorsar-

betets mekanisering hade risken ökat för att de ungas anställningstid ej utnyttjas rätt. De unga borde lämpligen göras förtrogna med de flesta arbeten, som förekomma på arbetsplatsen, så att vid lärotidens utgång så stora insikter som möjligt i det praktiska arbetet erhållits. Lärlings teoretiska studier (kvällsstudier) borde av arbetsgivare underlättas. En reglering av förhållandet mellan arbetsgivare och lärling vore ur många synpunkter önskvärd. — Handelsundervisningen vore ej enhetlig, så att elever kunde avancera från lägre till högre anstalter. Oklarhet rådde om vad, som är nödvändigt att inhämta, och på åtskilliga platser förefunnes dessutom brist på läroanstalter. Utredningen borde omfatta *all* handelsundervisning, då samma svårigheter som för detaljhandel även rådde för övriga grenar av handelsyrket. Det skulle hälsas med tillfredsställelse om mera intresse ägnades kvällskurser o. dyl., så att den av dagskursernas övervälde vållade diskrimineringen av samhällsmedborgare, som av ett eller annat skäl efter avslutade bottenskolstudier måste ägna sig åt förvärvsarbete, men det oaktat vilja komplettera sin teoretiska underbyggnad genom studier vid sidan av den dagliga sysselsättningen, upphörde. Särskilt förefölle Norrland missgynnat i fråga om handelsskolor. — Det bleve allt vanligare att även för kommunalt arbete använda tekniskt utbildad arbetskraft. De statliga utbildningsanstalterna fyllde ej behovet och det syntes därför ej riktigt, att de ofta få och stora läroanstalterna med deras relativt höga avgifter lämnades alldeles utan samhällelig kontroll. Det låge i samhällets intresse, att de ofta mindre bemedlade elevernas uppoffringar av tid och pengar motsvaras av ändamålsenlig undervisning.

7. *Kooperativa förbundet*: Förbättrad handelsundervisning borde hälsas med glädje. Men lärlingsbestämmelser syntes ej tillrädliga. Den pågående differentieringen av detaljhandeln försvårade enhetliga lärlingsbestämmelser, och det praktiska arbetet kunde ej ersättas av dylika. Förhållandet mellan arbetsgivare och anställda måste utveckla sig naturligt till en fortgående yrkesutbildning inom detaljhandeln, som särskilt lämpade sig härför. Även inom industrien med dess olikartade förhållanden vore det svårt att inordna det industriellt organiserade arbetet under enhetliga lärlingsbestämmelser. Vissa industribranscher hade ett lärlingsproblem, som dock i många fall egentligen vore ett konjunkturfenomen. Denna fråga krävde uppmärksamhet, men syntes ej kunna lösas genom en statlig lärlingslag utan av industrien själv samt genom utbyggnad av olika former av yrkesskolundervisningen.

8. *Sveriges Husmodersföreningars riksförbund*: Både för handeln samt för industrien borde utbildningen göras så modern, att den gjorde dess utöfvare yrkesskickliga och näringen konkurrenskraftig. Varje

yrkesgrupp, även lantbruket, borde hava sina egna undervisningsanstalter. Förbundet tillstyrker bifall till motionen.

9. *Riksförbundet landsbygdens folk* har ingen erinran mot bifall men erinrar om vikten av förbättrad undervisning för jordbrukets ungdom.

10. *Landsorganisationen i Sverige*. Det vore av synnerlig vikt, att åtgärder vidtoges, som kunde vara ägnade att befrämja yrkesutbildningen inom handeln, industrien och jordbruket. Erfarenheten hade visat, att sådana arbetsökande, som saknade yrkesutbildning, haft svårare att finna sig tillrätta på arbetsmarknaden än deras yrkesutbildade kamrater. Om en lagstiftning om lärlingsväsendet och yrkesutbildningen komme till stånd, vore det av största vikt, att garantier skapas mot ett otillbörligt utnyttjande av de ungas arbetskraft. Statlig kontroll över privata utbildningsanstalter vore önskvärd. Motionen tillstyrkes med understrykande av, att utredningen borde komma att omfatta även lärlingsväsendets sociala sida. Arbetsgivares och anställdas organisationer borde beredas tillfälle att medverka därvid.

11. *Sveriges industriförbund* granskar spörsmålet enbart från industriens synpunkt och vitsordar önskvärdheten av en förbättrad yrkesutbildning. För detta krävdes utom utbildningsanstalter även att de grunder, som tillämpas för lärlingars anställande och avlönande, icke verka i den riktning, att befintliga möjligheter till yrkesutbildning tagas i anspråk i en mindre omfattning än som ur arbetsmarknads-synpunkt är lämpligt och önskvärdt. Förefintliga ungdomsskolor, som sannolikt avsåges i motionen, vore ej behäftade med sådana brister, att för närvarande omgestaltning av dem behövde tagas under övervägande. Viktigare vore att underlätta rent praktisk yrkesutbildning. Försök härtill på lagstiftningens väg hade hittills ej lett till positiva resultat. Lättare torde resultat ernås genom överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare om meddelande av praktisk utbildning. Förbundet erinrar om sin framställning år 1936 till Kungl. Maj:t om inrättandet av en rådsinstitution hos skolöverstyrelsen för att skänka denna kontakt med näringslivet. En ny kommitté syntes knappast nödig. Industriens lärlingsutbildning kunde lämpligen utredas genom 1936 års hantverkssakkunniga efter förstärkning med sakkunniga från industrien.

12. *Svenska arbetsgivareföreningen* delar den numera allmänt rådande uppfattningen, att yrkesutbildningen borde bättre anpassas efter det faktiska arbetsmarknadsbehovet. Svårast vid denna frågas lösning vore avvägandet å ena sidan av lärlings förvärvsintresse och arbetsgivares intresse av hans arbetsprestationer och å andra sidan intresset av utbildningen. Motionen syntes syfta, åtminstone för handelns del, till en lagstiftning om kompetensvillkor för yrkets utövande samt en

reglering av utbildning och lärlingarnas ställning genom en lärlingslag. Behov av dylik saknades. Däremot behövdes ökade möjligheter för den centrala ledningen av yrkesskolväsendet att mera fritt och smidigt anpassa yrkesutbildningen efter arbetsmarknadens växlande behov. Den begärda rådsinstitutionen skulle vara lämplig. Föreningen erinrar om de många utredningar, som för närvarande syssla med hit hörande frågor, bl. a. sakkunniga för utredning av frågor om skolöverstyrelsens organisation i dess egenskap av tillsynsmyndighet över yrkesundervisningen, 1936 års yrkesskolsakkunniga (utbildning av yrkesskollärare), 1936 års hantverkssakkunniga (frågan om ordnandet av den högre yrkesundervisningen och lärlingsutbildning inom hantverket). Rationaliseringskommittén hade nyligen föreslagit utredning om omläggning av yrkesutbildning enligt vissa av kommittén angivna riktlinjer. Föreningen anser, att genom dessa utredningar frågan rörande lärlings- och yrkesutbildningens reformering bragts i sådant läge, att något positivt beslut i anledning av motionen ej erfordras.

För egen del får utskottet anföra följande.

Utskottet.

Motionen sönderfaller i tvenne särskilda delar. Dels begäres i densamma en reglering av lärlingsväsendet inom vissa grenar av näringslivet, dels påpekas behovet av ökad yrkesutbildning på samma områden.

Vid 1932 års riksdag uppkom till behandling i samband med väckt förslag om lag om kringföringshandel spörsmålet om auktorisering i någon form såsom förutsättning för idkande av handel. Riksdagen intog här till en klart avvisande hållning, närmast med utgångspunkt från de principer, vilka fått uttryck i gällande näringsfrihetsförordning. Med detta redan prövade spörsmål äger frågan om lärlingsväsendet och dess rättsliga ställning så nära samband, att utskottet anser sig sakna anledning att nu, så snart efter 1932 års beslut, förorda, att denna fråga ånyo upptages till granskning.

Något annorlunda gestalta sig förhållandena beträffande den mer eller mindre skolmässigt ordnade yrkesutbildningen inom de olika yrkena. Sedan länge tillbaka pågår på detta område ett oavlåtligt nydaningsarbete, och man har från skilda utgångspunkter och efter olika riktlinjer sökt treva sig fram till allt bättre och effektivare resultat. Ett antal kommittéer och sakkunniga hava framlagt förslag till reformer beträffande yrkesutbildningen eller äro i färd därmed. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om vissa sådana utredningsarbeten rörande handel, hantverk, industri och jordbruk samt slutligen även rörande skolöverstyrelsen i dess egenskap av tillsynsmyndighet över yrkesskolväsendet. Utskottet anser sig härvid böra utelämna en hel del förslag från de senare åren, vilka, om ock ej formellt

avförda, dock numera sakna större aktualitet. Likaså har utskottet förbigått en del åtgärder från enskilt håll, vilka avse smärre partiella förbättringar på området. Frågor rörande yrkesundervisningen behandlas för närvarande av trenne kommittéer, nämligen 1936 års hantverks-sakkunniga i vad avser yrkesundervisning och lärlingsutbildning inom hantverket, 1936 års yrkesskolsakkunniga i vad rör utbildning av lärare för yrkesskolundervisningen samt de sakkunniga rörande organisation av skolöverstyrelsen i dess nyssnämnda egenskap.

1936 års lantarbetsundervisningskommitté fick på sin tid uppdrag att utreda frågan om yrkesutbildningen inom jordbruket.

Rationaliseringskommittén arbetar inom ett område, som nära sammanhänger med det i förevarande motion avsedda, om ock utgångspunkten varit en annan.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om vissa andra åtgärder, vilka genom statligt organ eller eljest vidtagits i liknande syfte. Sedan genom 1918 års riksdagsbeslut praktiska ungdomsskolor med statsunderstöd inrättats, avgåvo efter anmodan skolöverstyrelsen och kommerskollegium gemensamt år 1923 förslag till lärlingsväsendet inom vissa yrken. Genom 1932 års riksdags ovan omförmälda avvisande hållning i lärlingsfrågan måste dock detta förslag numera anses sakna större aktualitet. Ungdomsarbetslöshetssakkunniga, statens arbetslöshetskommission och sakkunniga angående folkförsörjning och arbetsfred hava dryftat spörsmålet från olika synpunkter och föreslagit åtgärder, vilka ock i vissa fall lett till positiva resultat. Beträffande handelen må här erinras om den livliga upplysnings- och utbildningsverksamhet, som bedrives såväl av kooperativa förbundet som av Sveriges köpmannaförbund. Det senare har från och med den 1 januari 1937 öppnat köpmannainstitut, som avser att utbilda köpmän i olika etapper. Slutligen må erinras om, att sociala jordutredningen år 1935 erhöi i uppdrag att utreda frågan om försörjningsmöjlighet på landsbygden för till städer m. m. inflyttade personer.

Gemensamt för alla dessa utredningar och åtgärder är emellertid, att de avse endast större eller mindre delar av frågan om ungdomens yrkesutbildning samt därigenom om ökad hjälp till yrkesval och utkomst. Ehuru väl här förevarande motions tidigare delar syfta till en utredning av mera allomfattande slag, utmynnär densamma likväl i en hemställan om en utredning av begränsad omfattning. Häri ligger enligt utskottets uppfattning en avgjord brist. Skulle motionens hemställan i föreliggande form bifallas, kan man befara, att resultatet av en därpå grundad undersökning bleve detsamma som vid de tidigare verkställda utredningarna, nämligen partiella reformer, vilka ej inordnats under ett större sammanhang och just på grund därav sakna erforderlig effektivitet. Hade däremot motionens yrkande ej givits dess

nuvarande begränsning, saknas ej anledning antaga, att utskottet intagit en annan ställning till frågan.

En framställning i detta ämne, som på senaste tiden gjorts hos Kungl. Maj:t av rationaliseringskommittén i skrivelse den 9 mars 1937, anser sig utskottet böra omnämna. Sedan kommittén erinrat om de olika försök, som gjorts att få en mera allomfattande och enhetlig lösning på frågan om yrkesutbildningen och bl. a. även erinrat om här ifrågasvarande motion, anför kommittén. »Trenne för närvarande arbetande kommittéer hava sålunda att till prövning upptaga olika delar av yrkesutbildningsproblemet. Det tidigare anförda ger enligt rationaliseringsutredningens uppfattning otvetydigt vid handen, att den nuvarande organisationen i sin helhet icke fyller de krav, som böra ställas på densamma. Det framstår med hänsyn härtill för utredningen såsom önskvärt, att frågan rörande yrkesutbildningen och den organisation, som lämpligen bör ges densamma, upptages till utredning i hela dess vidd. Härvid bör även göras till föremål för utredning, huruvida yrkesundervisningen alltjämt bör sortera under skolöverstyrelsen. Då rationaliseringsutredningen för sin del icke anser sig böra eller kunna till närmare prövning upptaga dessa frågor, synas de böra göras till föremål för en särskild utredning, som skulle ha att på sätt framgår av det förut anförda undersöka möjligheterna för en sådan gestaltning av yrkesutbildningen, att denna kan fylla de i denna skrivelse berörda syftena. Denna särskilda utredning bör ha att i de spörsmål, vilka redan för närvarande äro under utredning av ovan angivna trenne kommittéer, samråda med dessa. Tillika bör givetvis arbetet bedrivas i samråd med rationaliseringsutredningen.» Under hänvisning till det ovan anförda hemställde rationaliseringsutredningen, »att statsrådet måtte medverka till att en särskild utredning tillsattes rörande en omläggning av yrkesutbildningen i huvudsaklig överensstämmelse med de av rationaliseringsutredningen ovan angivna riktlinjerna».

Kommer en utredning till stånd enligt de vidare riktlinjer, som av rationaliseringskommittén föreslagits, lär det hava utsikt att förverkliga önskemålet om bättre yrkesutbildning och därmed även tillgodose motionärernas erkännansvärda syften. Vid dylikt förhållande anser sig utskottet — med allt behjärtande likväl av motionens motiv och vikten av att här förevarande spörsmål erhåller en god lösning — icke böra för närvarande föreslå några positiva åtgärder i frågan. Skulle den av rationaliseringskommittén förordade utredningen eller exempelvis 1936 års hantverkssakkunniga inom den närmare framtiden avgiva sådana förslag, vilka hava utsikt att medföra frågans lösning i hela dess vidd, är givetvis en ny utredning ej behöflig. Skulle däremot så ej bliva fallet, torde en förnyad hemställan till riksdagen i ena-

handa syfte som i motion nr 289 men med en vidgad och hela näringslivet omfattande ram hava större utsikt att vinna beaktande.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att här ifrågavarande motion, nr 289, ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 april 1937.

På utskottets vägnar:

OTTO WALLÉN.

Närvarande: herrar Wallén, Silfverbrand, Ek Dahl, Nilsson i Landskrona, Sundberg, Magnusson i Tumhult, Andersson i Mölndal, Bäckström, Ericsson i Kinna och Pettersson i Norregård.